УДК 378.4(477.83+438)

Олена Невмержицька, *кандидат педагогічних наук,*
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ПРОЕКТ РЕФОРМИ УСТРОЮ ШКІЛЬНИЦТВА РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ 1932 р. В РЕЦЕПЦІЇ РАДИ ГУМАНІТАРНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті проаналізовано погляди професорів гуманітарного факультету Львівського університету на проект реформ польського шкільництва. Доведено, що питання освіти турбували Раду гуманітарного факультету не лише з огляду готовності майбутніх студентів до навчання в університеті, але й з точки зору підготовки вчителів до праці у середніх загальноосвітніх закладах.

Ключові слова: *гімназія, початкова школа, середня загальноосвітня школа, Устав про устрій шкільництва, шкільництво.*

В статье проанализированы взгляды профессоров гуманитарного факультета Львовского университета на проект реформ польского образования. Доказано, что вопросы образования тревожили Совет гуманитарного факультета не только с обзора готовности будущих студентов до учебы в университете, но и с точки зрения подготовки учителей к труду в средних общеобразовательных заведениях.

Ключевые слова: *гимназия, начальная школа, средняя общеобразовательная школа, Устав об обустройстве образования.*

In the article the looks of professors of humanism faculty of the Lviv university are analysed to the project of reforms of Polish edukation. It is well-proven that the questions of education disturbed Advice of humanism faculty not only from the review of readiness of future students to the studies in an university but also from point of preparation of teachers to labour in middle general establishments.

Key words: *gymnasium, primary school, middle general school, Regulation about the mode of education.*

Постановка проблеми та аналіз останніх публікацій. Перехід України на 12-річну систему середньої освіти був кроком до Європи, наближенням до її освітніх стандартів. Адже саме така освіта реалізується у 136 країнах світу, зокрема й пострадянських Білорусі, Узбекистані та країнах Балтії. Така система освіти мала дати змогу здобувати профільну освіту та вивчення додаткової іноземної мови, а головне – це мала бути система освіти, метою якої є не передача знань, а формування пізнавальної активності та самостійності учнів.

Звичайно, що ця реформа мала як прибічників, так і противників. Але здебільшого у суспільстві було розуміння необхідності переходу на більш тривалий термін навчання.

І ось чергова реформа в освіті Україні. Ще жоден клас не встиг закінчити повний курс 12-річної загальної середньої освіти, як виявляється, уже й не буде закінчувати. В Україні школа знову стала одинадцятирічною. Мотивується це браком, а відповідно, економією коштів. Проте, у будь-якому випадку, вважаємо, що будь-які зміни у сфері освіти мають узгоджуватися з громадською думкою. Але не було ні громадського обговорення, ні навіть тривалого підготовчого періоду до запровадження реформ.

Звертаючись до історії, можемо простежити, що навіть сто років тому освітні реформи здійснювалися дуже обережно, з врахуванням тих зауважень, які виходили від громадськості. Принаймні так було у Польщі, в період запровадження реформ шкільництва 1932 р.

Проблеми історії шкільництва на західноукраїнських землях стали предметом дослідження Т. Завгородньої, З. Нагачевської, В. Стинської, Б. Ступарика, які досліджували різні аспекти функціонування освітніх закладів.

Метою статті є висвітлення ставлення професорів Львівського університету до змін, спричинених реформою польського шкільництва у 30-х рр. XX ст.

Виклад основного матеріалу. Початок XX ст. на західноукраїнських землях характеризувався низьким рівнем освіти. 56 % населення Галичини були анальфабетами [1, 319]. Після відродження у 1918 р. Речі Посполитої обов'язком для польської громадськості стала організація системи освіти, яка охопила б максимальну кількість населення. Перед державою стояло завдання піднесення освіти через початкові школи шляхом розвитку вже існуючих шкіл та відкриття хоча б однокласних закладів освіти там, де їх не було [2, 5]. Декретом від 7 лютого 1919 р. було запроваджено обов'язок шкільного навчання для

© О. Невмержицька, 2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF
To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

дітей віком 7 – 14 років. Було створено середні школи (8-річні гімназії), які однак жодним чином не були пов'язані із 7-річною початковою школою. У краї на той час налічувалося 92 % однокласних початкових шкіл, 6 % – двокласних, 2 % шкіл семикласних. До освіти було залучено 47 % дітей. Уже на 1921/22 н.р. навчанням було охоплено 66% дітей [1, 319 – 320].

Проте система освіти Польщі потребувала реформ, адже велика кількість дітей мала змогу здобувати освіту лише найнижчого рівня, відчувався брак шкільних приміщень тощо. Тому з ініціативи Міністра Релігійних Визнань і Народної Освіти Януша Єнджеєвіча сейм 11 березня 1932 р. прийняв устав, що визначав шляхи реформування устрою шкільництва та академічних шкіл. Згідно з цим документом, неповні середні (початкові) школи було поділено на три організаційні ступені. У школі І ступеня передбачалася праця одного чи двох вчителів, кількість дітей – до 120 осіб, навчання у третьому класі мало тривати два роки, а у четвертому – три. У школах другого ступеня передбачалося навчання до 210 учнів. Працювати з ними мали 3 – 4 вчителі. Школа цього ступеня мала дворічний клас – шостий. Школа третього ступеня налічувала 5 і більше вчителів, мала 7 однорічних класів та передбачала повний курс загальної школи.

До середньої школи вступали діти 12 – 13 років після закінчення шостого класу (сьомий клас призначався для тих дітей, що не мали наміру продовжувати навчання). Ця школа була шестирічною і поділялася на чотирирічну гімназію та дворічний багатопрофільний ліцей (гуманістичний, природничий, математичний, класичний). До гімназій були прирівняні середні професійні школи. Було ліквідовано п'ятирічні вчительські семінарії, а натомість передбачено трирічні педагогічні ліцеї після чотирирічної гімназії або дворічні педагогії після закінчення загальноосвітнього ліцею.

Таким чином, розбудова шкільництва сприяла зменшенню рівня неписьменності, який з 44,5% зменшився до 27,6% [1, 322].

Проте введенню цих реформ передувало широке кількарічне обговорення проекту Уставу про устрій шкільництва. Долучилася до нього також професура Львівського університету. У листопаді 1927 р. Рада гуманітарного факультету затвердила відгук на Проект Уставу та прийняла рішення про його опублікування.

Будучи академічною установою, що готувала вчителів для середніх шкіл, Львівський університет хвилювали проблеми шкільництва. Адже будь-які реформи у сфері освіти впливають на процес підготовки педагога. Оскільки потрібно виховати цілий народ через загальне навчання і однаковий для всіх мінімум освіти, ввести громадянина у суспільне життя, спираючись на найновіші досягнення педагогіки [2, 3], це неодмінно матиме вплив на організацію педагогічної підготовки в університетах.

Особлива увага у документі Львівського університету приділена саме середній ланці освіти. Було піддано критиці намагання перетворити восьмирічну гімназію на п'ятирічну, а три найнижчі класи гімназії долучити до початкової школи, яка мала стати семирічною. Наголошувалося, що три відділи початкової школи не досягнуть рівня трьох найнижчих класів гімназії. Основна причина полягає в тому, що вчительські кадри, які працюватимуть у трьох відділах початкової школи не досягнуть рівня освіченості гімназійних вчителів.

Проект уставу передбачає підготовку вчителів для початкових шкіл через річні педагогічні студії після закінчення п'ятирічної загальноосвітньої середньої школи. Через певний час тривалість навчання та таких студіях буде збільшена до двох років. Таким чином, ідеалом вчителя початкової школи є такий педагог, який закінчив п'ятирічну загальноосвітню середню школу і дворічні педагогічні студії. У той же час вчителями нижчих гімназійних класів були випускники університетів, а рівень їх професійної підготовки значно вищий, ніж у вчителів шкіл початкових.

Ще більше викладачів Львівського університету хвилював той факт, що в майбутньому може так трапитися, що вчитель початкової школи не зобов'язаний буде навіть закінчити середню школу. І таким чином, у колись нижчих класах гімназії будуть працювати вчителі, які не мають гімназійної підготовки.

Оскільки вчителі початкових шкіл, які отримають підготовку вказаним вище способом будуть приходити до шкіл поступово, певний час там ще будуть працювати випускники вчительських семінарій, рівень підготовки яких теж значно нижчий, ніж у випускників університетів.

Наслідком недостатньої підготовки педагогічних кадрів стане низький рівень претендентів на вступ до п'ятирічної загальноосвітньої середньої школи [4, 9 – 10].

Стосовно скорочення терміну навчання у гімназіях у викладачів гуманітарного факультету теж були певні міркування.

Мета середньої освіти, згідно з проектом Уставу, полягає у 1) розвитку мислення; 2) наданні

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

учням суми знань, яку можна об'єднати терміном "загальна освіта"; 3) підготовка до подальшого навчання у академічних установах; 4) виховний вплив. Проте ці завдання навряд чи можна реалізувати у п'ятирічний термін.

Автори відгуку на прикладі вивчення іноземних мов доводять неможливість ґрунтовної підготовки до вищих студій у п'ятирічний термін. Іноземні мови є дуже важливими для навчання на гуманітарних факультетах. Зрештою і для усієї культури народу належне опанування тих мов дозволяє присвоювати собі відомості з класичної культури. Проте за п'ять років опанувати на високому рівні іноземні мови можуть лише дуже обдаровані діти. Звертаються автори відгуку також і до психологічних особливостей процесу навчання. Вони вважають, що для вивчення іноземних мов буде втрачено три роки, коли діти найкраще набувають певних знань за допомогою пам'яті. Все це стосується також і навчання інших предметів [4, 12 – 13].

Турбували викладачів Львівського університету і проблеми, пов'язані зі змістом освіти п'ятирічної гімназії. Проектом уставу передбачалося, що програма гімназії повинна базуватися на основі освіти, які учні отримають у семирічній початковій школі. Проте реалізація цього постулату потягне за собою зниження рівня середньої школи, адже навіть за найкращого рівня семирічних шкіл вони ніколи не досягнуть рівня перших трьох класів гімназії. Саме тому доведеться знизити науковий рівень програм для гімназії.

Хвилювало педагогів також і те, що при складанні програм для п'ятирічних загальноосвітніх середніх шкіл потрібно взяти до уваги потреби молоді, яка обмежить перебування у школі до трьох років. І власне, за ці три роки навчання молодь повинна отримати загальну освіту. Звичайно, це не може не вплинути на роботу вчителя, ускладнюючи досягнення названих вище цілей п'ятирічної середньої школи [4, 13].

Висновок, який було зроблено викладачами гуманітарного факультету Львівського університету, полягав у тому, що Проект уставу у частині реформування середніх шкіл не дооцінив тієї важливої ролі, яку вона виконує у суспільстві. Не бачить у ній шкільного організму, що має свій характер, не пам'ятає про те, що середня загальноосвітня школа має право на власне життя і намагається її достосувати, з одного боку, до початкової школи, хай і зорганізованої на найвищому рівні, та, з іншого боку, до тієї частини молоді, яка не має наміру навіть п'ять років присвятити загальній освіті. І це в той час, коли належно організована середня загальноосвітня школа повинна дати суспільству широкий загін інтелігенції, що дбає про культурний рівень суспільства. Ті народи, які це добре розуміють, повертаються до семи-, восьми- та більшерічних середніх загальноосвітніх шкіл.

Будучи солідарними з авторами проекту уставу щодо забезпечення громадянам високого рівня обов'язкової освіти, представники гуманітарного факультету все ж не бачать приводу, через який такі школи мали б відкриватися коштом восьмирічної середньої школи. Як до того, так і надалі мають існувати та розбудовуватися і реформуватися семирічні початкові школи, а також восьмирічні середні загальноосвітні школи [4, 15].

Проте навіть незважаючи на реформи у польському шкільництві, зростання кількості учнів у школах, це практично не відбилося на письменності українців-галичан. Вони й далі часто не мали змоги здобувати освіту, а у зв'язку з нововведеннями вступ українців до гімназій та ліцеїв, які стали елітарними навчальними закладами, ще більше ускладнився.

Висновок. Беззаперечним залишається той факт, що реформи в освіті – це звичне явище для багатьох країн. Проте у країнах, які дбають про освітній рівень громадян, до будь-яких змін підходять виважено, спонукаючи до їх обговорення громадян та прислухаючись до думки фахівців. Адже якщо будь-яка інституція виконує поставлені перед нею завдання, не можна в ім'я вищого ідеалу її нищити, поки не буде переконання, що те, що прагнуть на її місці створити, буде чимсь істотно кращим [4, 16].

1. Gawryszewski A. Ludność Polski w XX wieku. – Warszawa: IG i PZ PAN, 2005. – 621 s.

2. Zawiliński R. Nowa szkoła w nowej Polsce. – Kraków, 1929. – 23 s.

3. Ustawa o ustroju szkolnictwa (Projekt Komisji powołanej przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecinia Publicznego). – Warszawa: Skład główny: Książnica-Atlas, 1927. – 53 s.

4. W sprawie projektu ustawy o ustroju szkolnictwa (opinja wydziału hunanistycznego Uniwersytetu Jana Kazimierza. – Lwów: Nakladem Senatu akademickogo Uniw. Jana Kazimierza, 1927. – 24 s.

Стаття надійшла до редакції 18.08.2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com